अर्घाखाँची जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन

प्रदीप मरासिनी

परीक्षा क्रमाङ्क : २८७१०४०३/०७३

त्रि.वि. दर्ता नं. : ९–२–७०१–५५–२०१०

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह, चौथो सेमेस्टरको (नेपा.शि ५४४) पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधपत्र

शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०७५/**2018**

अर्घाखाँची जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन ६६/०७४ – प्रदीप मरासिनी २०७५/2018

प्रतिबद्धता पत्र

यस शोध प्रतिवेदन भित्रका सामग्रीहरू कहीँ कतैबाट साभार गरिएको छैन । यसका कुनै पनि अंश अन्य प्रयोजनका लागि उपयोग र प्रकाशनमा आएका पनि छैनन् । तसर्थ प्रस्तुत शोध प्रतिवेदन नितान्त मौलिक रहेको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

मिति : २०७५/०२/१३ May 27, 2018

प्रदीप मरासिनी
शोधार्थी

सिफारिस–पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह चौथो सेमेस्टर (नेपा. शि. ५४४) को पाठ्यांश प्रयोजनार्थ प्रस्तुत **अर्घाखाँची जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन** शीर्षकमा शोधार्थी प्रदीप मरासिनीले मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । यसको मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

गणेशबहादुर बोहरा

(शोध निर्देशक)

मिति : २०७५/०२/१५

May 29, 2018

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

कीर्तिपुर

स्वीकृति–पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह चौथो सेमेस्टरको नेपा. शि. ५४४ का निम्ति यस विभागतर्फको छात्र प्रदीप मरासिनीले **अर्घाखाँची जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन** शीर्षकमा तयार गरिएको यो शोधपत्र स्नातकोत्तर तहका निम्ति उपयुक्त भएकाले स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

क्र.सं.	नाम	हस्ताक्षर
१.	प्रा. डा. रामप्रसाद भट्टराई (विभागीय प्रमुख)	....
२.	प्रा.डा. शर्वराज आचार्य (शोध विशेषज्ञ)	....
३.	गणेशबहादुर बोहरा (शोध निर्देशक)	....

मिति : २०७५/०३/०७

June 21, 2018

कृतज्ञाता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधकार्य त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह चौथो सेमेस्टरको नेपा. शि. ५४४ पाठ्यांशको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि तयार परिएको हो । यो शोधकार्यलाई सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्नका लागि आफ्नो व्यस्त समयको बाबजुद पनि सहज ढङ्गले आफ्नो अमूल्य समय दिई निरन्तर सल्लाह, सुझाव, प्रेरणा र उत्साह दिई सद्भावपूर्ण सहयोग गर्नु हुने आदरणीय गुरू तथा शोध निर्देशक श्री गणेशबहादुर बोहरा ज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञाता प्रदान गर्दछु ।

यस शीर्षकमा शोधकार्य गर्ने अवसर दिने नेपाली भाषा शिक्षा विभाग र समयमै प्रस्तुत शोधकार्य सम्पन्न गर्नका लागि स्विकृति प्रदान गनुहुने नेपाली भाषा शिक्षा विभागका विभागिय प्रमुख प्रा. डा. रामप्रसाद भट्टराईज्यूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

मलाई उच्च शिक्षा हासिल गर्न प्रेरणा दिंदै मेरो सुनैलो भविष्यको निमार्णका लागि अथक् प्रयास गर्नुहुने मेरा पूजनीय माता पिताप्रति आजीवन ऋणी रहने छु । साथै समग्र अध्ययनमा उत्साहित बनाउँदै सहयोग पुऱ्याउने मेरा दाइ लक्ष्मण मरासिनी, नारायण मरासिनी र भाउजु राधा खनाल लगायत सम्पूर्ण परिवारप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहन्छु ।

शोधकार्य सम्पन्न गर्नका लागि प्रत्यक्षरूपमा सहयोग गर्नुहुने आत्मीय दाजु पवन मरासिनी र मेरो भिनाजु उपप्रा. मोहन पौडेललाई विषेश धन्यवाद दिन चाहन्छु । प्रस्तुत अध्ययनका लागि आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न सहयोग पुऱ्याउने मावि र उमाविका प्रधानाध्यापक, सहायक प्रधानाध्यापक, विषय शिक्षंक र विद्यार्थीप्रति आत्मादेखि नै आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु । अन्त्यमा शोधकार्यलाई समापन गर्न प्रत्यक्ष र परोक्ष रूपमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने सम्पूर्ण महानुभावहरूप्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दै शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग कीर्तिपुर समक्ष पेश गर्दछु ।

शोधार्थी

प्रदीप मरासिनी

शोध सार

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा विभाग अर्न्तगत स्नातकोत्तर तह चौथो सेमेस्टरको नेपा. शि. ५४४ पाठयांशको प्रयोजनका लागि तयार गरिएको छ । यसको मुख्य उद्देश्य कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमतामा सिमित रहेको छ । प्रस्तुत शोधमा प्रतिनिधि नमुनाका रूपमा अर्घाखाँची जिल्लाका सामुदायिक विद्यालयका ५० जना विद्यार्थीहरू र संस्थागत विद्यालयका ५० जना विद्यार्थीहरू गरी जम्मा १०० जना विद्यार्थीहरूलाई लिइएको छ । सामाग्रीको रूपमा कक्षा नौको नेपाली किताबमा रहेको चेलिबेटी बेचबिखन भन्ने पाठबाट दृष्टांश र अदृष्टांशका रूपमा नेपाली व्याकरणबाट अनुच्छेद लिइएको छ । प्रस्तुत शोधपत्रमा शोध परिचय, पूर्वकार्यको पुरावलोकन र सैद्धान्तिक अवधारणा, अध्ययन विधि र प्रक्रिया, छलफल र विश्लेषण, सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता गरी सात अध्यायमा संरचित रहेको छ

प्रस्तुत शोधपत्रमा अर्घाखाँची जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन गरी निम्नलिखित निष्कर्ष निकालिएको छ । निष्कर्ष निकाल्नका लागि विद्यार्थीहरूले प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्कलाई प्रतिशत, टी-परीक्षण, मध्यमान, मानक विचलन र मध्यमानभन्दा कम र बढी गरी छुट्याइएको छ । प्रस्तुत अर्घाखाँची जिल्लाका कक्षा नौमा अध्यायनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता मध्यम स्तरको रहेको छ । लैङ्गिकताका आधारमा कक्षा नौमा अध्ययनरत छात्र र छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता सन्तुलित किसिमको रहेको छ । अर्घाखाँची जिल्लाका सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक अध्ययन गर्दा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूभन्दा सरकारी विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता राम्रो रहेको छ ।

विषयसूची

	पृष्ठ
अध्याय एक : शोध परिचय	**१-४**
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ समस्या कथन	२
१.३ अध्ययनको उद्देश्य	२
१.४ अध्ययनको सान्दर्भिकता र उपादेयता	३
१.५ अध्ययनको सीमाङ्कन	३
१.६ अध्ययनको रूपरेखा	४
अध्याय दुई : पूर्वकार्यको पुनरावलोकन र सैद्धान्तिक अवधारण	**५-१८**
२.१ पूर्वकार्यको समीक्षा	५
२.१.१ पुस्तकको समीक्षा	५
२.१.२ शोधपत्रको समीक्षा	८
२.२ सैद्धान्तिक अवधारण	१३
२.२.१ बुँदाटिपोटको सैद्धान्तिक प्रारूप	१३
२.२.२ बुँदाटिपोटको प्रयोजन	१५
२.२.३ बुँदाटिपोट लेखनको आवश्यकता	१६
२.२.४ बुँदाटिपोट क्षमता लेखनको विधि	१७
२.२.५ बुँदाटिपोट गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरू	१७
अध्याय तिन : शोधविधि र प्रक्रिया	**१९-२१**
३.१ शोधविधि	१९
३.२ शोध प्रक्रिया	१९
३.२.१ जनसङ्ख्याको पहिचान	१९
३.२.२ प्रतिनिधि नमुना छनोट	१९
३.३ सामग्री सङ्कलनका स्रोत	१९
३.३.१ प्राथमिक स्रोत	२०
३.३.२ द्वितीय स्रोत	२०

३.४ सामग्री निर्माण २०

३.५ तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषण २०

अध्याय चार : परिणाम, छलफल र विश्लेषण २२–२६

४.१ समग्रमा अर्घाखाँची जिल्लाका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति २२

४.१.१ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा अर्घाखाँची जिल्लाका समग्रमा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति २५

अध्याय पाँच : लैङ्गिकताको आधारमा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति २७–३५

५.१ छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन २७

५.२ छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन २९

५.३ लैङ्गिकताका आधारमा तुलनात्मक अध्ययन ३२

अध्याय छ : विद्यालय प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोटको क्षमताको अध्ययन ३६– ४४

६.१ सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता ३६

६.२ संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमता ३८

६.३ सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक स्थिति ४०

६.४ सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमान र मानक विचलन स्थिति ४३

अध्याय सात : सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता ४५–४९

७.१ सारांश ४५

७.२ निष्कर्ष ४६

७.३ उपयोगिता ४८

७.३.१ नीतिगत तह ४९

७.३.२ प्रयोगात्मक तह ४९

सन्दर्भसूची

परिशिष्टहरू

तालिका सूची

		पृष्ठ
तलिका नं. ४.१ :	समग्रमा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताका प्रतिशताङ्क स्थिति	२२
तालिका नं. ४.२ :	मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा अर्घाखाँची जिल्लाका समग्रमा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	२५
तालिका नं. ५.१ :	छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति	२७
तालिका नं. ५.२ :	छात्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमान र मानक विचलन	२९
तालिका नं. ५.३ :	छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन	३०
तालिका नं. ५.४ :	छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमान र मानक विचलन	३१
तालिका नं. ५.५ :	लैङ्गिकताका आधारमा तुलनात्मक अध्ययन	३२
तालिका नं. ५.६ :	लैङ्गिकताको आधारमा बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमान र मानक विचलन	३४
तलिका नं. ६.१ :	सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	३६
तालिका नं. ६.२ :	सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमान र मानक विचलन स्थिति	३७
तालिका नं. ६.३ :	संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	३८
तालिका नं. ६.४ :	संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमान र मानक विचलन स्थिति	४०
तालिका नं. ६.५ :	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक स्थिति	४२
तालिका नं. ६.६ :	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको मध्यमान र मानक विचलन स्थिति	४३

चित्र सूची

		पृष्ठ
स्तम्भ चित्र नं. ४.१ :	समग्र विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति	२४
स्तम्भ चित्र नं. ५.१ :	छात्र विद्यार्थीहरूको प्रतिशताङ्क स्थिति	२८
स्तम्भ चित्र नं. ५.२ :	छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	३०
स्तम्भ चित्र नं. ५.३ :	छात्र र छात्रा विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक स्थिति	३३
स्तम्भ चित्र नं. ६.१ :	सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	३७
स्तम्भ चित्र नं. ६.२ :	संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति	३९
स्तम्भ चित्र नं. ६.३ :	सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको बुँदाटिपोटको क्षमताको तुलना	४२

सङ्क्षेपीकृत शब्दसूची

सङ्क्षेपीकृत रूप	पूरा रूप
उपप्रा.	उपप्राध्यापक
क. स.	क्रम सङ्ख्या
त्रि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपा.शि	नेपाली शिक्षा
पृ.	पृष्ठ
प्रा.डा.	प्राध्यापक डाक्टर
वि.स.	विक्रम संवत्
प्रा.लि.	प्राइभेट लिमिटेड